

Bevrijding die aanhoudt

Serie: Psalm 126

4 december 2022

Voorgangers: Paul van der Harst (overweging) en Tamme Wiegersma
(Wegens ziekte van Paul zijn de teksten gelezen door Henk Baars)

Welkom en mededelingen

Opening: Licht en klankschaal

Lied: Altijd aanwezige

Inleiding op het thema

We lezen vandaag – deze tweede zondag in de Advent - een lange bewerking van Huub Oosterhuis van een psalm over bevrijding: Psalm 126. Op die psalm heeft hij ook het bekende lied 'als God ons thuisbrengt' gedicht. In de toonzetting van Bernard Huijbers; alleen al die eerste paar tonen: 'ALS GOD ONS THUIS...BRENGT'. Die ongekende levensmoed die daarin zit. Dat hallucinante van 'WIJ ZULLEN ZINGEN, LACHEN, GELUKKIG ZIJN'. Zo vaak heb ik het voluit gezongen, een opbeurend lied.

Maar deze advent, deze winter, deze ballingschap van vele tienduizenden onder ons uit Oekraïne, de miljoenen daar in hun doorlopend geterroriseerde koude steden. Thuisbrengen, lachen, gelukkig zijn? De zaak ligt er voor de langere termijn niet rooskleurig bij. Ik bid om volharding, koppige standvastigheid.

En zo krijg ik meer aandacht voor de zin: 'een mens gaat zijn weg en zaait onder tranen'. Hopeloos lijkt dat, een wanhoopsdaad maar tóch gericht op toekomst. Met je laatste zaad hopen op, verwachten dat bevrijding doorgaat. Bevrijding die doorgaat.

Gedicht: De stille getuige (Nienke Woltmeijer)

De stille getuige

De boom aan de rails.

Omringd door prikkeldraad.

Torende boven het wachtershuisje.

Geworteld in grond van ellende.

De boom hoorde de doffe knallen.

Rook de mist van angst Zag een een uitzichtloze weg.

Wanhoopte een eindeloze strijd.

Troostend het kind met verdriet.

Omarmend de vrouw in wanhoop.

Bemoedigend de man zonder uitzicht.

Beschermend hen zonder schuilplaats.

Bladeren fluisteren de herinnering.

Takken vertellen het verhaal.

De bast verzacht de pijn.

De wortels vangen de tranen.

De boom vertelt het verhaal van toen.

Het staat gekerfd en wordt nooit vergeten.

Lied: Een mens te zijn op aarde

Lezing: Psalm 126 vrij deel 1 (Huub Oosterhuis)

*Toen God ons thuisbracht
uit onze ballingschap
dat was een droom.*

Duizenden keerden terug
42.360 mannen
met hun vrouwen en kinderen.

Ik was een van die mannen.
Hier volgt mijn verhaal –
waar is het begonnen?

Israël's eerste koning
Saul, de ongelukkige, en na hem
David, de legendarische, en toen
het mollige kind van Batseba
de verfijnde litterator
drenk mij met de kussen
van uw mond –
ijdelheid der ijdelheden –
Salomo, minnaar van vrouwen
uit alle volkeren, en van hun goden.

Toen hij stierf sprak Rechabeam zijn zoon:
heeft mijn vader jullie met touwen geslagen
ik zal jullie geselen met schorpioenen.
En zo gebeurde, en zo bleef het
vier eeuwen.

Overweging

Ligt de afschaffing van de slavernij in Suriname lang achter ons? Ja voor mij wel, eerst. Maar nu ik er langer bij stilsta, door het gesprek vooral de laatste tien jaar, de vieringen van Keti Koti. Nu ik me er in heb verdiept zeg ik 'het was gisteren'. 'Het is vandaag'.

Is het lang geleden: de Britse oorlogen tegen Afghanistan, de bezetting door de Russen, de aanval van de Amerikanen en de Engelsen met bijna de zelfde titel als deze viering 'Enduring Freedom'.

Is het lang geleden: de Italiaanse oorlog tegen Ethiopië. De Britse bezetting van Sudan? De bezetting van Fransen en Britten van Syrië. De strijd op het grondgebied dat wij nu Oekraïne noemen tussen de Polen, de Duitsers en de Russen. Het ligt ver van ons af.

Maar niet ver voor de mensen die uit Afghanistan, Syrië, Sudan, Oekraïne die kortgeleden onder ons zijn komen leven. Het is verleden dat nog steeds ook bepaalt hoe je denkt en voelt, in het leven staat.

De psalmschrijver heeft weet van zijn geschiedenis Hoe de Ene, de Eeuwige ooit een keer heeft gebracht hoe het visioen van Ezechiël - van weer terugkeren van bloeiende bomen van bergen die weer zullen worden bewerkt en ingezaaid, van steden die weer worden bewoond en puinhopen die weer worden opgebouwd, van de beenderen die weer worden bekleed en zullen opstaan en leven - hoe dat visioen ooit werkelijkheid is geworden 'hun God doet wonderen'.

Maar met vluchtelingen hier kan je dat nu zó niet zingen want Kabul, want Aleppo, want Mariupol. Geen bevrijding, geen nieuw begin. Die psalm als gerealiseerde bevrijding kan je niet zingen. Wanneer was er ooit een tijd van vrede van rechtvaardigheid, van rust in samenleven?

Amos brulde. Elia schreeuwde
tegen Achab en Izebel en hun Baälsprofeten.
Israel wilde niet horen, Juda verhardde,
Jeruzalem hooggezeten
donderde in de afgrond.
Nebukadnessar sleepte ons weg
naar Babel, terug naar af.

Oh verstikkende ballingenkolonie
aan de stromen van de Kebar.
Ik was zeven, zocht mijn toevlucht
in het leerhuis van Ezechiël,
de visioenenpriester,
leerde letters lezen, woorden spellen, de
Naam.

Veertig jaar later was het met Babel gedaan.
Namens Cyrus, nieuwe wereldheerser,
kwamen boden ons melden
dat wij mochten blijven of gaan.
Ga jij, sprak Ezechiël,
zoals ooit Abram ging.

Keer naar Juda
bouw de stad weer op.

Durf ik dan, hier en nu, nu ik veilig ben in Nederland, nu mijn kinderen hier naar school gaan, durf ik te blijven dromen? Te blijven uitzien naar ooit weer terug? Meer dan een kort bezoek, meer dan skype? Moet ik niet hier blijven. 'Dit Nederland is nu mijn land' zegt de Syriër. Mag hij blijven? Of moet hij terug naar de eigen regio? Kan hij blijven in een land met een migratieoverschot van meer dan honderdduizend mensen alleen al in 2021, met veertigduizend Oekraïners daarbij dit jaar, en hoeveel meer zal de terreur van Putin nog hier verkleumd heen jagen? Het is vol is vol voor de één. Het vol aan bak bij de ander, we moeten nu gastvrij doén. En dat zijn soms twee kamers in één kloppend hart.

Lied: Als God ons thuisbrengt (refrein)

Lezing: Psalm 126 vrij deel 2 (Huub Oosterhuis)

Mijn ouders, stokoud, aangepaste
ingezetenen, mijn oudste broer een grote
godenbeeldenwinkelier, mijn eigen
kinderen overtuigde assimilanten,
stevig in het bankwezen:
dag vader moeder dochters zonen
dag Babel - Knekelhuis, groots
en meeslepend wil ik leven
nog één keer.

Je bent gek, zei de familie.
Ja ik ben gek, daarom ga ik.
Ik liep vier maanden.

Kwam ik door de verkoelde stadspoort
Jeruzalem binnen
klom ik over de puinhopen

sprak ik de Naam uit,
groet en zegen,
zeiden ze:
wie is dat?
Nooit van gehoord
Ik-zal-er-zijn?
Een god? Waar dan?
Voor mij, hond in het wild,
hoer in het slop?

Ja voor jou, wist ik
Maar wist niet hoe.

Overweging

In het hebreuws heeft het woord g-l-h een dubbele betekenis: ballingschap en blootgeven. En dat blootgeven wordt verbonden met 'schaamte'. Onverhuld sta je in je nakie, te kijk, niets dat je bedekt, je schaamt je kapot. Volledige weerloosheid. De weerloosheid van de balling die terugkeert. Eigenlijk een hopeloze onderneming.

Deze week kreeg de Israëlische schrijver David Grossman de Erasmusprijs voor zijn niet aflatende inspanningen voor de vrede tussen Palestijnen en Joden in het Midden-Oosten.

Hij zegt in een recent interview (NRC 25 nov 2022): „(..) zelfs als het vandaag vrede zou worden, is het in sommige opzichten te laat. We zijn zo getekend door corruptie, haat en angst, dat veel onomkeerbaar is geworden.”(..) 'Alleen als onze relatie normaliseert, kun je de haat en vijandigheid verminderen die ons de afgelopen eeuw hebben bepaald.'

Hóe kunnen we terugkeren uit onze ballingschap? De biddende psalmist is realistisch en zijn volgende woorden kan ik ziende met en biddend met de ballingen onder ons niet anders dan met dichtgeknepen keel uitspreken:

5 Zij die in tranen zaaien, zullen oogsten met gejuich.

6 Wie in tranen op weg gaat, dragend de buidel met zaad,
zal thuiskomen met gejuich, dragend de volle schoven.

In tranen zaaien. Ik lees het letterlijk: geen ander vocht dan traanvocht. Zaaien ín tranen. Als je terugkeert en ziet wat de vijand heeft gedaan, als je ziet hoe zelfs je burens zich je laatste spullen hebben toegeëigend en dat glashard ontkennen, hoe er iemand anders in je huis woont, hoe je boomgaard is kaalgekapt, als je hoort van wie er niet meer zijn ... dan zijn er slechts tranen. En ín die tranen de toekomst verhopend, zaaien, op hoop van zegen. Verwachten, uitzien naar; Advent. Dat er

oogst zal zijn in vreugde, dat er gejuich zal zijn en volle schoven. Je moet maar kunnen. Je moet maar durven.

Velen hebben dat geloof niet. Teruggaan is een te grote stap geworden. Nederland is niet je moederland, noch je vaderland, maar wel een tweede thuis. Nederland is veiligheid, maar ook verscheurdheid, leven tussen twee werelden, is telkens weer verlangen naar wat ooit was. Het is te laat, zegt Grossman. Te laat om nog te bidden? Te laat voor verwachting, vooruitkijken, advent?

Nogmaals Grossman: “(Ik) leef al te lang te midden van het drama van het Midden-Oosten om in liefde tussen Palestijnen en Joden te geloven. Wel geloof ik dat we samen een leven in vrede, veiligheid en menselijke waardigheid moeten kunnen leiden. (..) Ik houd in ieder geval niet op met mijn inspanningen voor de vrede. Als ik daarmee zou stoppen, zou ik verslagen zijn.”
Dus toch Advent?

Lied: Als God ons thuisbrengt (refrein)

Lezing: Psalm 126 vrij deel 3 (Huub Oosterhuis)

Gezegend God-Ik-zal-er-zijn
Gij onze vreugde.

Wij hebben de muren, steen voor steen,
en de poorten, herbouwd
en uw huis
en de huizen der armen.

Wij hebben de grote Heren
hun gronden ontnomen

de goden der Heren ontmaskerd,
hun slaven bevrijd,
hun gouden kalveren omgesmolten tot
ploegen,
weggenomen de schuldenlast
van de schouders der armen.

Wij hebben de woorden van Mozes,
der wijzing, des levens, het boek –
tevoorschijn gehaald
uit nacht en nevel, het Boek.
En staande op een verhoog
op het plein voor de Poort van het Water
luider stemme gelezen dat Boek,
de oeroude woorden vertaald en verklaard.
En allen, mannen en vrouwen, verstonden,
bogen ter aarde en weenden.

Wij vierden uittocht uit diensthuis
dronken verbond, aten toekomst
riepen: van nu af dit boek onze weg.

Droomden vrede op aarde
en zongen:

*die zaaien in tranen
die keren met blinkende schoven.*

Overweging

In het evangelie naar Matteüs wordt de genesis, de wording van Jezus Christus, zoon van David, zoon van Abraham gegeven in een lange lijst namen. Na een soms onmogelijke opsomming van verwekkers en van vier hoogst onverwachte voormoeders Bathsheba, Ruth, Rachab en Tamar besluit hij zijn voorwoord op zijn biblos geneseos, zijn boek, zijn overzicht van wording met de volgende uitleg:

“Van Abraham tot David telt de lijst dus veertien generaties,
van David tot aan de Babylonische ballingschap veertien generaties,
en vanaf de Babylonische ballingschap tot Christus veertien generaties.”

Veertien, Tweemaal zeven en tweemaal zeven en nogmaals tweemaal zeven.
Driemaal, tweemaal zeven ... De tijd lijkt vervuld, de tijd van God is gekomen in deze Jezus, de gezalfde. En die tijd ... zal uitlopen op ‘zaaien in tranen’ als zijn leerlingen – naar Matteüs - de opgewekte Jezus – tegen alle verwachting in - weer ontmoeten op de ‘berg van het onderricht’ in Galilea en Hem eer bewijzen terwijl sommigen nog twifelen (Mt 28).
De wording van Jezus verloopt van het hoogtepunt van het koningschap van David naar het

dieptepunt van de ballingschap, naar de tijd van herstel maar ook van teleurstelling en moeite, verdeeldheid, na de ballingschap. Het loopt uit op Jezus, de gezalfde zonder huis en haard, de mensenzoon die geen steen heeft om zijn hoofd neer te leggen (Mt 8). De vervolgte mens waarvan bij de kruisiging de soldaten de klederen afnamen, zijn eigenheid werd hem afgenomen, ballingschap is naaktheid.

Geen opstanding zonder ballingschap, verlatenheid, zaaien in tranen.
Driemaal tweemaal zeven.

We bidden vandaag met de ballingen een psalm die in de liturgie van de kerk in de paasnacht, de nacht van verwachting, van stilte, tussen hoop en vrees wordt gebeden.

Het is advent, het verwachtingsvol uitzien tegen alle onmacht en vertwijfeling in. Het is advent, in ons de hoop van 'beken in de woestijn'.

'Ik houd in ieder geval niet op met mijn inspanningen voor de vrede', zegt Grossman. 'Als ik daarmee zou stoppen, zou ik verslagen zijn.'

Als God ons ooit eens thuisbrengt, zo bidden wij in de Advent.

Lied: Als God ons thuisbrengt

Voorbeden

Gekomen van thuis

Dromers van een betere wereld

Er is immers reden tot zorg, over ecologie en politiek.

Er is droogte, maar ook overstroming.

Tekort aan voedsel, oorlogsgeweld in onze achtertuin.

We kunnen zaaien, maar niet oogsten?

De stoffige grond doet de ogen tranen.

Een mens gaat zijn weg en zaait onder tranen.

Hoe gaan we om met verlies, verdriet en nood?

We kunnen er met ons verstand niet bij: alles grijpt in elkaar.

Ook bij allerlei crises waarmee we in eigen land hebben te maken.

Het lijkt erop dat we lijdzaam moeten toezien,

vaak overrompeld door vuilbekken, egotrippers, angstzaaiers, graaiers.

Zeker, wij kunnen terug kijken op iets van bevrijding zoals na de Franse revolutie, of de afschaffing van de slavernij, het Hitlerregime.

Maar deze advent, deze winter, deze ballingschap van vele tienduizenden onder ons, en de miljoenen in hun doorlopend geterroriseerde steden?

Thuisbrengen, lachen, gelukkig zijn?

Op welke bevrijding hoopt de vluchteling in ons midden?

En wij? Wat kunnen wij zelf bidden, zingen, hopen?

Het gaat met bloed, zweet en tranen.

Lichten er sporen op, wegen om te gaan, zelfs als je geen hand voor ogen ziet?

Bevrijding is in het verleden doorverteld, opnieuw gedaan, aanhoudend, vasthoudend.

We bidden ook nu om bevrijding, om veerkracht.

Wij mensen, met een Boek, een Verhaal, een lied, een droom.

Een hopeloze zaak? Je weg gaan en zaaien onder tranen?

Dat wij hoopvol blijven en bedenken wat we kunnen doen, individueel en collectief, voor een empatischer wereld. Voor vrede.

Jij ben toch de god van wonderen, het visioen dat echt wordt!

En waarom zouden we niet geloven in een betere wereld?
Als vreemdelingen volgen we een spoor
Zoals zij die ons voorgingen. Bevrijding die doorgaat!
Op weg naar de gedroomde stad.
Het is advent, in ons de hoop van “beken in de woestijn”

Ons hart vertrouwt op zaaien op hoop van zegen:
De stad van goud die god ons bouwt,
Dat land van ooit
Dat hij voor ons voltooit.

Eindelijk thuis.

Amen

Collecte

Tafellied: Het brood in de aarde

Vredeswens: Vrede voor jou

Breken en delen

Afsluiting en zegen

Lied: Hij die gesproken heeft